

Мирончук Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних технологій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Гончарук Дарина Олександрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРИ У ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Нормативними освітніми документами (Закон України «Про освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Концепція нової української школи) підприємливість та фінансову грамотність визначено як одну з компетентностей, що мають формуватися від першого дня перебування дитини в школі. У цьому зв'язку, попри напрацювання відповідних педагогічних практик, існує потреба дослідження ролі ігрової діяльності як природного освітнього середовища для шестирічних дітей та розроблення

відповідного методичного інструментарію для формування в учнів підприємливості.

У сучасному педагогічному дискурсі підприємливість не ототожнюється лише з уміннями, необхідними в бізнесі. Її контекст в освіті є дещо ширшим. Європейська рамка підприємницької компетентності EntreComp тлумачить підприємливість як здатність перетворювати ідеї та можливості на реальну цінність для інших людей, причому цінність може мати фінансовий, культурний або соціальний характер [1]. Вітчизняні дослідниці О. Варецька та О. Лосєва акцентують увагу на ресурсній складовій: підприємливість, за їхнім визначенням, виявляється у спроможності втілювати ідеї в дії шляхом залучення особистих, матеріальних чи нематеріальних ресурсів [2]. Д. Шинкевич і Л. Процай, досліджуючи формування підприємливості в молодших школярів, розглядають її як стрижень компетентності, що формується через ініціативність, фінансову грамотність та здатність до практичної дії [3]. А. Яхновська, К. Єрошенко, І. Шпачинський наголошують на значущості навчання підприємницькому мисленню школярів, що вчить їх бути самостійними, відповідальними, формує вміння приймати рішення та сприяє їх життєвій успішності та конкурентоспроможності [4, с. 60].

Зазначимо, що підприємливість у молодшому шкільному віці виявляється не через складні економічні операції, а через ініціативність у навчанні, креативність у розв'язанні простих завдань, готовність братися за нові справи та здатність долати елементарні труднощі на шляху до мети. У низці досліджень структура підприємливості особистості репрезентована трьома компонентами: когнітивним, емоційно-мотиваційним, поведінковим. Когнітивний компонент підприємливості містить знання про способи планування діяльності та розуміння нескладних причиннонаслідкових зв'язків; емоційно-мотиваційний – виявляється через стійкий інтерес до нових завдань і позитивне ставлення до труднощів; поведінковий – охоплює ініціативність, наполегливість та початкові навички співпраці з однолітками. Гармонійний розвиток визначених компонентів є предметом педагогічної роботи в перший рік навчання.

Психолого-педагогічні особливості першокласників водночас відкривають широкі можливості й визначають конкретні вимоги до організації цієї роботи. Молодший шкільний вік є сензитивним періодом

для становлення особистісних якостей через гнучкість психічних процесів і готовність школярів до нового досвіду.

Навчально-ігрова діяльність інтегрує елементи гри та систематичного навчання в єдину форму, органічну для природи першокласників. Саме через гру дитина найбільш природно набуває досвіду планування, прийняття рішень, взаємодії в команді та відповідальності за результат. Ігрова форма дозволяє моделювати різноманітні підприємницькі ситуації, в яких діти випробовують себе в ролі організатора, винахідника, лідера без боязні реальних наслідків. Для формування підприємливості першокласників доцільно використовувати взаємодоповнювані види ігрової діяльності, серед яких особливе місце посідають рольові, дидактичні, імітаційні та творчі ігри.

Значний потенціал для формування підприємливості першокласників має рольова гра. Через прийняття і відтворення соціальних ролей вона переважно впливає на поведінковий та емоційно-мотиваційний компоненти підприємливості, адже саме в ролі організатора, продавця, майстра тощо дитина вперше переживає досвід ціннісного ставлення та прояву ініціативи й відповідальності.

Дидактична гра сприяє розвитку когнітивного компонента підприємливості, зокрема, формуванню знань про планування, ресурси та досягнення цілей у структурованій ігровій формі. Економічні настільні ігри та прості стратегії дозволяють дітям у привабливий спосіб опанувати причинно-наслідкові зв'язки між власними рішеннями та їхніми наслідками, що становить важливу пізнавальну основу підприємницького мислення.

Імітаційна гра, яка моделює реальні підприємницькі ситуації, сприяє формуванню когнітивного і поведінкового компонентів: дитина не лише розуміє логіку діяльності, але й практично її відтворює.

Творча гра, позбавлена єдино правильної відповіді, насамперед формує емоційно-мотиваційний компонент підприємливості через стимулювання уяви, допитливості та радості від власного відкриття. Ігровинаходи, завдання на зразок «Придумай нове» заохочують будь-яку оригінальну ідею, формуючи дивергентне мислення як підґрунтя майбутньої інноваційної поведінки.

Аналіз науково-методичних напрацювань підтверджує необхідність поєднання ігрового моделювання підприємницьких ситуацій із рефлексією, яка допомагає дітям усвідомити власний досвід та перенести набуті вміння в реальну діяльність.

Узагальнення теоретичних засад і практичного досвіду дозволяє стверджувати, що ігрова діяльність є не лише методичним прийомом, а педагогічно обґрунтованим середовищем для формування підприємливості першокласників, оскільки відповідає природі дитини цього віку, забезпечує безпечний простір для ризику й помилок та органічно формує всі компоненти підприємницької компетентності. Систематична і методично виважена організація навчально-ігрової діяльності є необхідною умовою ефективного формування підприємливості на початковому етапі шкільного навчання.

Список використаних джерел:

1. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework.
Luxembourg : Publication Office of the European Union / Bacigalupo M., Kampylis P., Punie Y., Van Den Brande G., 2016. URL: <https://doi.org/10.2791/593884>
2. Варецька О., Лосева О. Нова українська школа: формування підприємницької компетентності учнів початкових класів : науковометодичний посібник / за заг. ред. О. Варецької. Запоріжжя: ФОП К. С. Советнікова, 2019. 196 с.
3. Шинкевич Д. К., Процай Л. П. Структурно-функціональний контент підприємницької компетентності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 76. С. 235–240. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.48>
4. Яхновська А., Єрошенко К., Шпачинський І. Формування навичок підприємливості в початковій школі. Філософсько-педагогічні засади та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 58–63. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-11>